

Näringsutskottets betänkande

1984/85:27

om förslag till lag om vissa torvfyndigheter, m. m. (prop. 1984/85:120 delvis)

Ärendet

I detta betänkande behandlas

dels proposition 1984/85:120 (industridepartementet) i vad avser förslag till lag om vissa torvfyndigheter och till vissa därmed sammanhängande lagändringar,

dels – helt eller delvis – tre motioner med anledning av propositionen,

dels två motioner från allmänna motionstiden.

Propositionen i här aktuell del och motionerna redovisas i det följande.

Huvuddelen av propositionen behandlas i näringsutskottets betänkande NU 1984/85:30 om riktlinjer för energipolitiken.

Sammanfattning

För utvinning av torv för energiändamål krävs täktstillstånd enligt naturvårdslagen och i regel dessutom koncession enligt minerallagen. Regeringens förslag innebär främst att dessa båda förfaranden sammanförs till ett. Det tillstyrks av utskottet. Tre partiers företrädare har reserverat sig. Moderata samlingspartiet vill att koncessionssystemet på torvområdet skall slopas, något som skulle stärka markägarnas ställning. Centerpartiet kräver ett nytt lagförslag som på olika punkter bättre tillgodoser markägarnas intressen. Vänsterpartiet kommunisterna begär tre ändringar i regeringens förslag, framför allt att den särskilda prövningen enligt naturvårdslagen skall bibehållas.

Propositionen

Förslag

Regeringen föreslår – efter föredragning av statsrådet Birgitta Dahl – såvitt här är i fråga att riksdagen antar förslag till

1. lag om vissa torvfyndigheter,
2. lag om ändring i lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter,
3. lag om ändring i gruvlagen (1974:342),
4. lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822),
5. lag om ändring i vattenlagen (1983:291).

Lagförslagen har granskats av lagrådet. Förslaget till lag om vissa torvfyndigheter återges som *bilaga* (s. 28 f.). Förslagen 2–5 finns på s. 11–17 i propositionen.

Huvudsaklig innebörd

Regeringens förslag innebär att koncessionsreglerna för utvinning av torv för energiändamål bryts ut från lagen om vissa mineralfyndigheter och förs in i en ny lag. Den nuvarande ordningen med såväl undersökningskoncession som bearbetningskoncession behålls. Koncessionsprövningen och den särskilda prövningen enligt naturvårdslagen sammanförs till ett förfarande, som handhas av länsstyrelsen. En viss samordning av koncessionsprövningen och prövningen enligt vattenlagen genomförs också. Den särskilda markanvisningen inför bergmästaren överförs till länsstyrelsen. Prövningen av ersättningsfrågorna läggs på fastighetsdomstolen.

Motionerna

Yrkanden

De motioner som har väckts *med anledning av propositionen* och behandlas här är

1984/85:2865 av Lars Werner m. fl. (vpk), såvitt gäller hemställan (8) att riksdagen med de ändringar som föreslås i motionen antar regeringens förslag till lag om vissa torvfyndigheter,

1984/85:2874 av Staffan Burenstam Linder m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen

1. beslutar att koncessionsförfarandet vid torvtäkt skall slopas fr. o. m. den 1 januari 1986,
2. hos regeringen begär förslag till erforderliga lagändringar och övergångsbestämmelser i enlighet med vad som i motionen anförts,
3. avslår regeringens förslag till lag om vissa torvfyndigheter,
4. avslår regeringens förslag om ändring i lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter,
5. avslår regeringens förslag till lag om ändring i gruvlagen (1974:342),
6. avslår regeringens förslag om ändring i naturvårdslagen (1964:862),
7. avslår regeringens förslag till lag om ändring i vattenlagen (1983:291).

1984/85:2877 av Einar Larsson m. fl. (c), vari hemställs att riksdagen

1. beslutar om intrångsersättningar och ersättningar för annan skada i enlighet med vad som anförts i motionen,
2. ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om regler för växttorvsbrytning,
3. hos regeringen begär att lagförslaget kompletteras med regler som vid

koncession ger markägaren viss ersättning för energitorvvärdet i enlighet med motionen.

4. beslutar att lagförslagets bestämmelser om kronoandel i 12 § utgår.

5. beslutar att prövning av mindre täkter görs i enlighet med vad som i motionen anförts.

6. ger regeringen till känna vad som i motionen i övrigt anförts om torvbrytning.

De motioner från *allmänna motionstiden* som behandlas här är

1984/85:1430 av Erik Olsson (m), vari hemställs att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna att tillstånd till torvbrytning inte skall prövas endast enligt mineralvårdslagen utan jämväl enligt miljöskyddslagen,

1984/85:2058 av Arne Andersson i Ljung m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen beslutar att ändra minerallagen i enlighet med vad som i motionen anförts.

Motivering

Ett system med inmutning eller koncessionsförfarande som ger företräde till framtida brytning är rationellt när det gäller att stimulera projektering av mineral, anför det i motion 1984/85:2874 (m), men detta gäller inte torvmossar. Även om omfattningen av och kvaliteten hos ett torvlager inte låter sig avgöras utan vidare är markägaren sällan osäker om dess förekomst. Det finns därför inget rationellt skäl att acceptera att äganderätten inskränks. Koncessionsförfarandet har i en del fall missbrukats, hävdar motionärerna. Kommuner m. fl. har utnyttjat det för att hindra andra att bryta torv, trots att de själva inte hade några omedelbara planer på att uppta brytning. Ett system som skiljer koncessionsinnehav från äganderätt ger också upphov till andra konflikter, sägs det vidare. Dessa kan gälla markägarens rätt till ersättning för intrång. Det förekommer också att markägaren inte får någon ersättning för bruten torv. Bestämmelserna om återställning av täktområdet garanterar inte att marken kommer att kunna användas för tidigare ändamål. Motionärerna uttalar att markägarens rättigheter måste återställas. Ersättningsfrågorna kan då lösas genom förhandlingar mellan likaberättigade parter. Ersättningarna kommer därmed att reflektera de inblandade parternas preferenser och ekonomiska kalkyler. Den nuvarande prövningen enligt 18 § naturvårdslagen (1964:822) skulle bibehållas. Nuvarande koncession bör, menar motionärerna, gälla tills de utlöper. I speciella fall, främst med hänsyn till större investeringar i brytningsanläggningar, borde de också kunna förlängas.

I motion 1984/85:2058 (m) anför sammanfattningsvis att koncessionssystemet för täkt av torv till bränsleändamål inte gagnar vare sig energipolitiska, jordbrukspolitiska eller sysselsättningspolitiska mål. Det sägs vidare innebära inkonsekventa och svårhanterliga rättsförhållanden. Härvidlag hävdar

motionärerna att det är orimligt att låta rätten till brytning av bränsletorv följa andra rättsregler än dem som i övrigt gäller för markens utnyttjande. De framhåller att en omfattande täkt av bränsletorv snabbt kunde utvecklas under andra världskriget utan koncessionssystem. Med hänvisning till att jordbruket under den senaste tiden har fått kännas vid en relativ värdesänkning godtar motionärerna inte att syftet att hindra en värdeökning för torvmarker vid stigande energipriser skulle vara ett motiv för koncessionssystemet. De pekar också på problem när olika former av torvmarksbruk går in i varandra och olika rättsregler gäller beroende på vad torven skall användas till. En praktisk synpunkt är enligt motionärerna att produktionsmetoderna inom torvbrytningen väl passar in i jordbrukets och skogsbrukets övriga verksamhet. Om markägarna själva finge exploatera torv för energiändamål skulle detta stärka sysselsättningsmöjligheterna för glesbygdsbefolkningen. Motionärerna berör också det förhållandet att en torvmosse ofta är uppdelad mellan olika fastigheter. Man borde, menar de, snarare stödja bildandet av gemensamhetsförvaltningar än lösa behovet av samordnad verksamhet genom att sätta enskild rätt ur spel.

Att värdet av brännertorv genom 1974 års lagstiftning framtogs markägarna har framkallat en stark opinion bland dessa, sägs det i motion 1984/85:2877 (c). Lagen har upplevts som konfiskatorisk, och detta har lett till ett motstånd mot torvexploatering som hämmar en önskvärd utveckling. Motionärerna uppger att många torvbrytningsföretag genom frivilliga avtal har erbjudit markägarna viss ersättning utöver den som skall betalas för intrång etc. Motiveringen för de olika detaljyrkandena i motionen redovisas vid behandlingen av dessa under rubriken Utskottet.

Förslaget till lag om vissa torvfyndigheter välkomnas i motion 1984/85:2865 (vpk) men sägs samtidigt i vissa fall ge för stort utrymme för exploateringsintressena. Minerallagskommitténs förslag om att undersökningskoncession inte skall lämnas för torvfyndigheter bör följas, menar motionärerna, eftersom en sådan koncession i första hand gynnar stora och väletablerade torvutvinningsföretag på kommunernas och mindre företags bekostnad. Varje inskränkning av naturvårdslagens tillämpning innebär en risk för att natur- och miljövårdsintressen kommer i kläm, anför motionärerna vidare och uttalar sig för att kravet på täkttillstånd enligt 18 § naturvårdslagen skall bibehållas. De förordar vidare minerallagskommitténs förslag att kommunerna skall ha företräde i koncessionsärenden. Det är inte i samhällets intresse, säger motionärerna, att t. ex. en glesbygdskommun i Norrlands inland går miste om en torvutvinningskoncession därför att ett stort privat bolag anses bättre lämpat att exploatera fyndigheten.

I motion 1984/85:1430 (m) ställs frågan om tillståndsgivarna har satt sig riktigt in i följderna av de skador som kan uppstå vid torvbrytning och därpå följande förbränning. Förundersökningarna har när det gäller intrång, inverkan på växter och djur samt klimatförändringar till följd av torvbrytning inte varit lika noggranna som när det gäller utbyggnad av vattendrag, hävdar motionären. Konsekvenserna kan dock bli betydligt större vid torvbrytning,

tillägger han. Denna kan förorsaka oersättliga skador, samtidigt som den ger förorenande bränsle.

Utskottet

Bakgrund

Torv bryts i Sverige dels för energiändamål, dels för användning som jordförbättringsmedel. För alla torvtäkter utom dem som är avsedda för markägarens husbehov gäller att deras tillåtlighet med hänsyn till naturmiljön skall provas – av länsstyrelsen – enligt 18 § naturvårdslagen (1984:822). I övrigt är de grundläggande rättsreglerna olika med hänsyn till torvbrytningens syfte. Bearbetningen av torv för energiutvinning är sedan år 1975 underkastad krav på koncession – likaledes av länsstyrelsen – enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter; i vissa fall kan dock markägaren få bearbeta sådan torv utan koncession. Rätten till annan torvbrytning tillkommer alltid markägaren eller den som han överlåter den till.

Koncessionssystemet innebär att rätten att undersöka och bearbeta en fyndighet tillkommer den som fått tillstånd därtill av staten, vilken har fri prövningsrätt beträffande vem som skall få koncession. Systemet är avsett att ge möjligheter att tillgodose allmänna intressen. En koncession kan förenas med olika slags föreskrifter, avsedda att främja att fyndigheten utforskas och tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt. Det kan också föreskrivas att staten skall ha rätt att delta i verksamheten. Om koncession lämnas till någon annan än markägaren har denne rätt till ersättning – enligt expropriationslagen (1972:719) – för skada eller intrång. Markägaren har däremot inte rätt till någon ersättning för de produkter som koncessionshavaren utvinner.

En koncession enligt minerallagen kan vara undersökningskoncession eller bearbetningskoncession. Den förra ger innehavaren ensamrätt att undersöka koncessionsområdet för att finna brytvärd torv. En bearbetningskoncession får inte utnyttjas förrän mark för ändamålet har anvisats vid en särskild förrättning, verkställd av bergmästaren.

Minerallagskommittén (I 1983:04) har haft som en uppgift att se över reglerna för torvutvinning med sikte på att dessa skulle föras över till en särskild lag. Denna skulle möjliggöra en allsidig prövning av ansökningar om tillstånd att utvinna torv. Kommunernas försörjnings- och planeringsbehov skulle särskilt beaktas. Det skulle också utredas om prövningsförfarandet skulle kunna förenklas i vissa fall. En allmän förutsättning har varit att samhällets inflytande över utnyttjandet av torv skulle stärkas.

Kommittén har haft parlamentariskt inslag (2 s. 1 m). Dess förslag, som har lagts fram i betänkandet (Ds I 1984:14) Lagstiftning om torv för energianvändning, är enhälligt; ett särskilt yttrande rör en organisatorisk detalj. Kommittén har utgått från en expertgrupps omdöme att det nuvarande systemet för prövning av frågor om torvtäkt fungerar utan alltför stora

problem. Det har inte ansetts påkallat med någon ändring av de grundläggande principerna för systemet men däremot med vissa åtgärder för att förenkla prövningen.

Förslag och motförslag hos riksdagen

Efter remissbehandling har regeringen på ett par viktiga punkter gjort avvikelser från vad minerallagskommittén har förordat. Det förslag till ny lagstiftning om torvutvinning för energiändamål som ingår såsom en del i proposition 1984/85:120 om riktlinjer för energipolitiken innebär sålunda inte lika långtgående förändringar som kommitténs förslag. Det är väsentligen proceduren för tillståndsprövningen, inte prövningens sakliga innebörd som ändras. Viktigast är att det nuvarande systemets särskilda koncessionsprövning och särskilda prövning enligt naturvårdslagen sammanförs till ett förfarande, som handhas av länsstyrelsen. Utom när det gäller husbehovstakt måste fortsättningsvis även markägaren söka koncession om han vill bearbeta torv för energiändamål. Också prövningen enligt vattenlagen (1983:291) samordnas delvis med koncessionsprövningen. Den särskilda markanvisning som nu bergmästaren svarar för överförs till länsstyrelsen. Ersättningsfrågorna skall avgöras av fastighetsdomstolen.

Denna del av propositionen har föranlett yrkanden i tre motioner. Från moderata samlingspartiets sida begär man i motion 1984/85:2074 – i linje med partiets tidigare ställningstaganden i riksdagen (NU 1974:59 res. 5, NU 1981/82:40, 60 res. 9) – att riksdagen skall fatta principbeslut om att koncessionsförfarandet beträffande torvtakt skall slopas vid årsskiftet 1985-1986. Redan bestående koncessioner skulle dock i speciella situationer kunna förlängas. I konsekvens härmed föreslås i motionen att riksdagen icke skall anta förslaget till lag om vissa torvfyndigheter och de förslag till ändring i andra lagar som hänger samman därmed. I en motion från centerpartiet, 1984/85:2877, begärs dels vissa mer eller mindre preciserade ändringar i det förstnämnda lagförslaget, dels framställning till regeringen om att den skall lägga fram förslag till vissa kompletterande regler. Vänsterpartiet kommunisterna påyrkar i partimotionen 1984/85:2865 att regeringens förslag skall ändras i tre avseenden. Kravet på särskilt takttillstånd enligt 18 § naturvårdslagen skulle bibehållas, institutet undersökningskoncession slopas och kommunerna få företräde att erhålla koncession framför andra sökande.

Från allmänna motionstiden finns två motioner rörande torvlagstiftningen. I ingendera har den då redan föreliggande lagrådsremissen rörande lag om vissa torvfyndigheter beaktats. Motion 1984/85:2058 (m) har i huvudsak samma innebörd som den nyssnämnda motionen från moderata samlingspartiet. Motion 1984/85:1430 (m) avser prövning av torvbrytningsprojekt enligt miljöskyddslagen (1969:387).

Vänsterpartiet kommunisternas ändringsförslag, främst det som gäller undersökningskoncession, berör ett tjugotal av paragraferna i regeringens

lagförslag och påkallar sålunda stora ingrepp såväl i lagtexten som i motiveringen. Med hänsyn härtill har partiets representant i näringsutskottet valt att yrka avslag på regeringens förslag och påyrka en framställning till regeringen om att den i en proposition som kan behandlas hösten 1985 skall presentera en lagtext som tillgodoser partiets önskemål. Företrädarna för centerpartiet har för sin del framfört motsvarande yrkanden och sålunda inte i anslutning till motion 1984/85:2877 (c) förespråkat att regeringens lagförslag skall antas nu med begärda ändringar. Utskottet behandlar i det följande de detaljerade yrkandena i denna motion ett efter ett. De tre punkter som innefattas i vänsterpartiet kommunisternas ändringsförslag kommenteras likaså vart för sig.

Ställningstagande till regeringens lagförslag

Utskottet tar först, i anslutning till den redogörelse som har lämnats i föregående avsnitt, upp frågan huruvida riksdagen nu bör anta eller avslå regeringens lagförslag, i det förra fallet eventuellt med en ändring i 12 § varom ett preciserat yrkande framställs i motion 1984/85:2877 (c). Ett beslut om avslag förutsätts bli åtföljt av ett uttalande om riktlinjer för en ny proposition.

Regeringens förslag innebär, som har framgått av det föregående, inga större förändringar i sak jämfört med de bestämmelser som nu gäller. Det centrala är att den nuvarande ordningen med dels en koncessionsprövning enligt minerallagen, dels en tillståndsprövning enligt naturvårdslagen ersätts med ett samlat förfarande, som i flertalet fall också kommer att inkludera erforderlig prövning enligt vattenlagen (1983:291).

Syftet med förslaget till lag om vissa torvfyndigheter, sådant detta har förelagts riksdagen, är väsentligen att åstadkomma en förenkling av det förfarande som nu tillämpas för prövning av frågor om tillstånd att utvinna torv för energiändamål. Med anledning av vad som sägs i motion 1984/85:2865 (vpk) bör särskilt framhållas att, såsom betonas i propositionen (s. 329), inställningen till uppkommande naturvårdsfrågor inte på något sätt skall förändras vid tillämpningen av den nya lagen. Utskottet utvecklar detta närmare i det följande. Motionerna 1984/85:2874 (m) och 1984/85:2877 (c) går till skillnad från propositionen ut på att grundläggande principer i lagstiftningen om torvutvinning skall omprövas. Argumenten i dessa motioner talar, såvitt utskottet kan finna, inte för att den nuvarande lagstiftningen skulle från motionärernas utgångspunkter vara att föredra framför den föreslagna i avvaktan på en sådan systemförändring som de eftersträvar.

Ett enda motionsyrkande avser en i formellt hänseende någorlunda preciserad ändring i regeringens lagförslag. Det är yrkandet i motion 1984/85:2877 (c) att riksdagen skall besluta "att lagförslagets bestämmelse om kronoandel i 12 § utgår". Motionärerna syftar på andra stycket i paragrafen. Enligt detta får som villkor för koncession bestämmas att staten

skall ha rätt att delta i verksamheten eller att koncessionshavaren skall betala avgift eller produktionsandel till staten eller iakttä något annat villkor. Detta stycke motsvarar 10 § tredje stycket minerallagen; bestämmelsen är sålunda giltig i fråga om alla mineral som omfattas av koncessionssystemet. Vid minerallagens tillkomst motsatte sig moderata samlingspartiet att koncessionssystem skulle krävas för torv, medan vänsterpartiet kommunisterna krävde att samhället skulle överta torvfyndigheterna liksom mineralfyndigheter i övrigt. Eljest var den berörda bestämmelsen okontroversiell. I praktiken har staten hittills – med hänsyn till att torvbrytning inte har visat sig särskilt lönsam – avstått från att förena koncession för torvutvinning med sådana villkor som bestämmelsen möjliggör. Regeringens förslag på denna punkt anknyter till minerallagskommitténs. Denna har menat att en eventuell värdestegring på torven även i framtiden bör kunna tillgodogöras staten. Motionärerna motiverar inte särskilt det yrkande som nu behandlas; motionen präglas emellertid i sin helhet av omsorg om markägarnas intressen.

Utskottet finner regeringens förslag till lag om torvfyndigheter, inkl. 12 § andra stycket, och därtill hörande följdlagstiftning välmotiverat och tillstyrker det sålunda. Detta innebär att avslagsyrkandena i motion 1984/85:2874 (m) avstyrks liksom också det särskilda yrkande i motion 1984/85:2877 (c) som gäller 12 § i den nya lagen.

Riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter

Med hänvisning till vad som har sagts i det föregående tar utskottet så upp motionärernas olika synpunkter på hur en ny lagstiftning om torvfyndigheter bör utformas. Valet kan då först sägas stå mellan tre huvudlinjer. Moderata samlingspartiets linje går, som tidigare har redovisats, ut på att koncessionssystemet skall slopas och att torvbrytningsprojekt liksom hittills skall prövas från naturvårdssynpunkt enligt 18 § naturvårdslagen. Även enligt vänsterpartiet kommunisternas linje skall en särskild prövning av det sistnämnda slaget finnas kvar. Detta innebär en väsentlig avvikelse från regeringens lagförslag, som partiet eljest accepterar under förutsättning att det ändras också i två ytterligare avseenden som nyss har nämnts (s. 9). Centerpartiets linje överensstämmer med regeringens när det gäller sammanförande av tillståndsprövningen till ett förfarande. På en rad andra punkter kräver centerpartiet materiella ändringar i torvlagstiftningen. Utskottet diskuterar först de tre huvudlinjerna och därefter centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas förslag i övrigt.

Motiveringen för moderata samlingspartiets förslag har refererats tidigare (s. 3). En konsekvens av bifall till förslaget skulle, om inte expropriationslagen (1972:719) samtidigt fick ökad räckvidd, bli att markägaren ensam skulle få råda över om en bränntorvsfyndighet skall exploateras eller icke. Som utskottet konstaterade i sin kommentar till en motion (m) med liknande syfte

år 1982 (NU 1981/82:40 s. 32) torde det nämligen inte finnas några bestämmelser i expropriationslagen som kan användas för att möjliggöra torvexploatering mot markägarens vilja.

En generell rätt för markägaren att förhindra torvutvinning för energiändamål är enligt utskottets mening oförenlig med grundläggande samhällsintressen.

Även bortsett från detta anser utskottet att det finns starka skäl för att koncessionssystemet bör bibehållas när det gäller utnyttjande av torvfyndigheter (jfr prop. s. 322–324). Staten får därigenom möjlighet att styra tåkten av torv för energiändamål, bl. a. i syfte att reducera skadeverkningarna från naturvårds- och miljösynpunkt. Det kan också tillses att rätten till torvtåkt anförtros företag som har erforderliga tekniska och ekonomiska resurser. Koncessionsområdena kan ges en sådan omfattning att en rationell och ekonomiskt bärkraftig torvutvinning blir möjlig. En koncession kan förenas med sådana föreskrifter som behövs för att skydda allmänna intressen och enskild rätt.

Utskottet vill således slå vakt om koncessionssystemet och avvisar förslaget i motionerna 1984/85:2058 (m) och 1984/85:2874 (m) att detta skall slopas när det gäller torvutvinning.

Sin begäran att kravet på särskilt täkttillstånd enligt 18 § naturvårdslagen skall bibehållas motiverar vänsterpartiet kommunisterna med att "varje inskränkning av naturvårdslagens tillämpning innebär en risk för att natur- och miljövårdsintressen kommer i kläm".

Utskottet vill kraftigt understryka att syftet med regeringens förslag om en samordnad prövning av frågor om tillstånd att utvinna torv för energiändamål endast är att förfarandet skall förenklas. Inställningen till uppkommande naturvårdsfrågor skall, betonas det i propositionen (s. 329), inte på något sätt förändras vid tillämpningen av den nya lagen. Länsstyrelsen skall precis som hittills ha skyldighet att tillvarata naturvårdsintressena. Långtgående föreskrifter till skydd för naturmiljön skall även i framtiden kunna utfärdas när detta behövs. Skyddet för naturmiljön skall liksom nu innefatta också hänsyn till yt- och grundvattenstillgångar och hydrologiska förhållanden i övrigt. I likhet med vad som nu gäller enligt naturvårdslagen skall statens naturvårdsverk få rätt att överklaga länsstyrelsens beslut om koncession m. m.

Mot bakgrund av vad som nu sagts ter sig vänsterpartiet kommunisternas ståndpunkt i motion 1984/85:2865 inte välmotiverad. Man tillstyrker regeringens förslag under förutsättning att detta ändras dels i vissa andra avseenden, dels så att kravet på täkttillstånd enligt 18 § naturvårdslagen bibehålls. Denna sistnämnda avvikelse från regeringens förslag betyder att den bärande tanken i detta underkänns. Den avsedda effekten i form av ett förenklat förfarande uppnås icke. Det finns därför från motionärernas utgångspunkt i själva verket knappast skäl för att ersätta mincrallagens bestämmelser om torvtåkt med en särskild lag om vissa torvfyndigheter.

Utskottet slår fast att det i detta lagstiftningsärende inte alls är fråga om att göra avkall på sådana krav som kommer till uttryck i naturvårdslagen. Med hänvisning härtill och till att praktiska skäl starkt talar för en enhetlig tillståndsprövning avstyrker utskottet motion 1984/85:2865 (vpk) i angiven del.

Till övriga här aktuella önskemål i denna motion och till vad som i övrigt föreslås i de motioner som är aktuella i ärendet återkommer utskottet i det följande.

Koncession meddelas såväl enligt minerallagen som enligt den föreslagna nya lagen om vissa torvfyndigheter antingen som *undersökningskoncession* eller som *bearbetningskoncession*. En undersökningskoncession kan förenas med rätt för innehavaren att få bearbetningskoncession avseende fyndighet som påträffas vid undersökningsarbetet. Minerallagskommittén ansåg att reglerna om undersökningskoncession borde slopas. De undersökningar som kommer i fråga när det gäller torv är föga genomgripande och kostnaderna för dem vanligen blygsamma, menade kommittén och tillade att i regel inga andra motstående intressen än markägarens berörs av sådana undersökningar. Sitt förslag att det nuvarande systemet skall bibehållas motiverar regeringen på följande sätt. Ordningen med undersökningskoncession och därtill knuten företrädesrätt ger sökanden möjlighet att på förhand skapa sig en uppfattning om förutsättningarna att få bearbetningskoncession. Detta minskar riskerna i fråga om den investering som undersökningen innebär och är ägnat att underlätta en långsiktig planering. Den tilltänkta ändringen skulle mycket negativt påverka benägenheten för engagemang i torvutvinning.

Minerallagskommitténs förslag på denna punkt får stöd i motion 1984/85:2865 (vpk). Den hittillsvarande ordningen gynnar enligt motionärernas uppfattning de stora och väletablerade torvutvinningsföretagen på kommunernas och mindre företags bekostnad.

Argumenten för att den nuvarande ordningen skall bibehållas är enligt utskottets mening övertygande. Utskottet finner det inte bestyrkt att denna ordning skulle, som motionärerna menar, missgynna de intressenter som har mera begränsade ekonomiska resurser. Det kan snarare hävdas att sådana intressenter får svårare att sätta i gång undersökningar om de riskerar inte bara ett negativt undersökningsresultat utan också att bli fråntagna rätten att fullfölja projekt som har visat sig lovande på undersökningsstadiet. En annan synpunkt som förefaller väsentlig har statens naturvårdsverk framfört i sitt remissyttrande. Undersökningskoncessionerna har betydelse bl. a. för information om naturvärden och andra motstående intressen, säger verket. De för med sig ett förhandssamråd med länsstyrelsen som kan spara avsevärda belopp för såväl sökanden som samhället genom att projekt som av olika skäl inte kan genomföras blir utgallrade på ett tidigt stadium.

Utskottet avstyrker med vad här sagts motionärernas förslag om slopande av institutet undersökningskoncession.

I lagstiftningen om koncession för torvutvinning bör, hävdas det i motion 1984/85:2877 (c), göras *undantag för mindre fyndigheter*. Motionärernas yrkande härom går ut på att kravet på koncession skall begränsas till att gälla för täkter med en bearbetningsbar yta som överstiger 25 ha. Detta skulle i princip innebära, anför de, att småskalig torvbrytning alltid kommer att undantas från koncessionstvånget.

Enligt regeringens förslag införs, som nämnts, krav på att även markägaren skall söka koncession om han – annat än för husbehov – vill bearbeta torv för energiutvinning. Följden härav blir, menar motionärerna, ett ökat administrativt krångel, något som skulle motverkas genom den regel de föreslår.

Frågan om ett generellt undantag av den typ som motionärerna föreslår synes inte ha varit aktuell tidigare. Både minerallagen och den föreslagna nya lagen om vissa torvfyndigheter innehåller emellertid vissa regler som undantar markägaren från krav på koncession. Undersökning får han göra utan koncession, om inte koncession har meddelats någon annan. För närvarande får han också normalt utan koncession tillgodogöra sig torv för att utvinna energi, om inte någon annan har fått bearbetningskoncession för fyndigheten. Denna senare möjlighet inskränks, som nyss har berörts, enligt den föreslagna lagen till att gälla torvtäkt för husbehov.

Utskottet anser inte att det finns underlag för ett sådant beslut som motionärerna föreslår. Avgörande för en fyndighets brytvärdhet är mindre dess areal än den volym torv som finns att utvinna. Betydande gränsdragningsproblem torde anmäla sig om man försöker att utforma en regel av antytt slag. Utskottet anser inte andra undantag från huvudregeln än de nyss refererade bestämmelserna till förmån för markägaren vara motiverade och avstyrker alltså det angivna yrkandet i motion 1984/85:2877 (c).

Minerallagskommittén var, som inledningsvis har sagts, ålagd att särskilt beakta kommunernas försörjnings- och planeringsbehov. Kommittén ansåg att kommunerna borde få bättre möjligheter än hittills att tillgodose behovet av torv för sin energiförsörjning. I detta syfte föreslog den en regel om *kommunalt företräde att erhålla koncession* för torvutvinning. Kommunen – eller av flera kommuner den inom vilken marken är belägen – skulle vid konkurrens om koncession komma i fråga framför andra sökande. En förutsättning skulle då vara att kommunen kunde göra sannolikt att den inom överblickbar tid behövde torven från det aktuella området. Med kommun skulle likställas ett bolag där kommunen har ett bestämmande inflytande.

Enligt minerallagen skall koncession ges åt den sökande som är bäst lämpad från allmän synpunkt. I propositionen upplyses om att ca 70 % av hittills beviljade koncessioner ligger hos kommunala intressenter. En slutsats härav blir att de gällande reglerna knappast kan sägas ha verkat hindrande för de kommuner som har velat bygga upp resurser för torvutvinning. Går man ifrån den nuvarande principen finns det risk för att intresset för torvutvinning hos statliga och privata företag avtar, sägs det i propositionen.

Mot denna bakgrund har regeringen inte anslutit sig till kommitténs förslag om kommunalt företräde.

Detta förslag får däremot stöd i motion 1984/85:2865 (vpk). Många kommuner har redan förlorat rätten till utvinning av torvfyndigheter inom sina egna gränser genom att koncessioner har beviljats torvutvinningsföretag som kommer utifrån, säger motionärerna. Det är, menar de, inte i samhällets intresse att t. ex. en glesbygdskommun i Norrlands inland går miste om en koncession därför att ett stort privat bolag anses bättre lämpat att exploatera fyndigheten.

Regeringens argument för den nuvarande ordningen är enligt utskottets mening bärande. Utskottet avstyrker alltså motionärernas yrkande om kommunalt företräde vid koncessionsprövningen.

I en torvmosse kan finnas låghumifierad torv som måste skaffas undan för att bräntorven skall bli åtkomlig. Sådan torv är principiellt markägarens egendom. Enligt 31 § andra stycket minerallagen resp. 23 § tredje stycket i den föreslagna lagen om vissa torvfyndigheter får emellertid koncessionshavaren tillgodogöra sig även annan bearbetad torv än bräntorv om inte makrägaren inom sex månader efter tillsägelse hämtar den och ersätter nedlagda kostnader. Kan man inte komma överens om ersättningen prövas saken av fastighetsdomstolen.

Dessa regler om *ersättning för bearbetad låghumifierad torv* är helt otillfredsställande, hävdas det i motion 1984/85:2877 (c). De borde ändras så att markägarens inlösningsskyldighet avser det lägsta värdet av exploatörens nedlagda kostnader, som definieras av hans merkostnader för brytning av låghumifierad torv och torvens marknadsvärde. Markägaren borde också, anser motionärerna, få tillfälle att påverka exploatörens brytningskostnader så att en kommersiellt säljbar produkt framställs. Dessa synpunkter överensstämmer med vad Lantbrukarnas riksförbund (LRF) har anfört i ämnet i sitt remissyttrande över minerallagskommitténs betänkande.

Utskottet finner det inte styrkt att de farhågor som ligger bakom LRF:s och motionärernas önskemål på denna punkt är befogade. Först om den angivna tidsfristen har överskridits och parterna då inte har kunnat enas blir det fastighetsdomstolen som får pröva saken. Detta torde inte inträffa ofta. Några konkreta fall då markägaren blivit missgynnad har inte återopats. Eftersom exploatören alltid måste räkna med att han själv kan få överta den låghumifierade torven bör det ligga i hans eget intresse att den bearbetas på sådant sätt att den blir säljbar. Utskottet avstyrker motionsyrkandet och utgår därvid från att markägarna som grupp fortsättningsvis bevakar frågan.

Bestämmelser om *intrångsersättning och annan ersättning för skada* finns i 27 § minerallagen resp. 27 § förslaget till lag om vissa torvfyndigheter. Ägaren till mark som tas i anspråk för bearbetning av torv eller därmed sammanhängande verksamhet är berättigad att få sådan ersättning av koncessionshavaren. Beträffande ersättningen hänvisas i dessa bestämmel-

ser till 4 kap. expropriationslagen (1972:719) i tillämpliga delar. Huvudregeln är där att inträngsersättning skall betalas med det belopp som motsvarar den uppkomna minskningen av fastighetens marknadsvärde och att även annan skada för markägaren skall ersättas.

Expropriationslagens bestämmelser ger otillfredsställande resultat, heter det i motion 1984/85:2877 (c). Motionärerna pekar på att många markägare har gjort betydande investeringar i form av dikningar, skogsplanteringar osv. på myrmarker och på så sätt åstadkommit produktiva ungskogar som snart kan börja ge gagnvirke. De ersättningsbelopp som kan fastställas enligt expropriationslagen kommer enligt motionärernas bedömning många gånger att ligga betydligt under kostnaderna för de investeringar som har gjorts. Det vore, menar de, rimligt att som ersättningsgrund ha det högsta värdet av antingen gjorda investeringar jämte ränta eller förräntningsvärdet av det anlagda skogsbeståndet.

Frågor om inträngsersättning etc. torde i allmänhet göras upp mellan parterna utan domstols medverkan. I den mån så inte kan ske är det enligt utskottets mening rimligt att expropriationslagen blir tillämplig såsom i andra, motsvarande fall. Som framgår av vad nyss sagts innebär detta i princip att markägaren får full ersättning för den skada han lider. Utskottet anser inte att riksdagen nu har grund för att besluta om en sådan lagändring på denna punkt som begärs av motionärerna. Följaktligen avstyrker utskottet det nu berörda yrkandet i motion 1984/85:2877 (c).

Regeringens förslag till lag om vissa torvfyndigheter innehåller i 28 § en bestämmelse om *ersättning vid inlösen av mark*. Om det uppstår synnerligt men för en fastighet eller del därav till följd av att mark tas i anspråk skall koncessionshavaren, ifall ägaren begär det, lösa det område som lider sådant men. I minerallagen finns inte någon motsvarande bestämmelse. Minerallagskommittén har föreslagit en slik regel med hänsyn särskilt till de följder som bearbetning av torvfyndigheter kan få för jordbruks- och skogsbruksfastigheter.

Bestämmelsen om inlösensskyldighet är emellertid inte till fyllest, sägs det i motion 1984/85:2877 (c). Vid koncessionsprövningen bör man beakta den pågående markanvändningen och normalt inte lämna tillstånd där denna i hög grad kommer att skadas genom torvbrytning, anför motionärerna. Om koncession för torvtäkt ändå beviljas borde exploatören vara skyldig att, eventuellt med samhällets stöd, överlämna kompensationsmark så att fastigheten kan fortbestå.

Utskottet noterar först att den bestämmelse som motionärerna kritiserar innebär en förbättring för markägarna jämfört med vad som nu gäller. Det normala vid inlösen är givetvis att ägaren får ersättning i pengar. Ingenting hindrar emellertid att ersättningen helt eller delvis lämnas i form av ett kompenserande markområde. Det krävs då att parterna är överens om detta. Utskottet finner det inte realistiskt att det skulle gå att åstadkomma en

bestämmelse som ger markägaren rätt att i förekommande fall få kompensationsmark. Med det sagda avstyrker utskottet motion 1984/85:2877 (c) i här avsedd del.

Ett annat spørsmål i sammanhanget gäller *ersättning till markägaren för utvunnen bräntorv*.

Genom den nya gruvlag (1974:342) som trädde i kraft år 1974 slopades markägarens rätt till s. k. jordägaravgäld vid brytning av inmutningsbara mineral. I konsekvens härmed intogs inga regler om avgift till markägaren i minerallagen, som tillkom samma år och trädde i kraft vid 1975 års början. Regeringens linje härvidlag, som godkändes av riksdagen, innebar en avvikelse från det kommittéförslag som låg till grund för minerallagen. Den nya ordningen kom att gälla även torv för energiändamål, som vid detta tillfälle fördes in under koncessionslagstiftningen. På borgerligt håll var man i det hänseendet kritisk mot lagförslaget (NU 1974:59 res. 4, 5). Moderata samlingspartiet ville att jordägaravgäld skulle föreskrivas i fråga om alla grupper av mineraliska ämnen som omfattades av den nya lagen. Centerpartiet och folkpartiet ställde ett sådant krav endast beträffande leror och torv. I båda fallen föreslog man att avgälden skulle – beträffande varje ifrågakommande fyndighetsgrupp enligt 1 § minerallagen – motsvara en procent av de utvunna mineraliska ämnenas värde, dock högst 20 000 kr. per år och längst under 20 år.

Riksdagens här angivna beslut väckte bland markägarna en stark opinion mot att bräntorvens värde framtogs dem utan ersättning, sägs det i motion 1984/85:2877 (c). Motionärerna hävdar att minerallagen har blivit betraktad som konfiskatorisk och att detta har lett till ett motstånd mot torvexploatering som hämmar en önskvärd utveckling. De uppger vidare att många torvbrytningsföretag i frivilliga civilrättsliga avtal erbjuder markägarna viss ersättning för bräntorvsvärdet, i regel mellan 5 000 kr. och 10 000 kr. per ha effektiv täktyta. Detta skulle motsvara cirka tio gånger taxeringsvärdet för skoglösa myrar och därmed i stort sett värdet av produktiv skogsmark jämte växande skog vid försäljning av skogsfastigheter. Motionärerna vill att riksdagen med hänvisning till dessa uppgifter skall begära att regeringen kompletterar sitt lagförslag med regler som innebär att markägaren vid koncession får viss ersättning för energitorvsvärdet.

De nuvarande reglerna beträffande brytning av torv för energiändamål har gällt i drygt tio år. Det finns enligt utskottets mening inte skäl att nu införa en skyldighet för koncessionshavarna att erlagga avgift till markägaren. Utskottet vill påpeka att naturvårdshänsyn och liknande kan bli avgörande för om en viss torvfyndighet får exploateras eller inte. En regel om avgift till markägaren skulle medföra att ägarna till skyddsvärda myrmarker kan hävda att bevarandebesluten berövar dem intäkter som de ansett sig kunna räkna med. Det bör också tilläggas att ett markområde i vissa fall torde kunna få ökat värde som följd av de åtgärder som innefattas i torvutvinningen. Utskottet avstyrker sålunda det aktuella motionsyrkandet.

Ansvar för efterbehandling av mark där torv har brutits är en annan fråga som tas upp i samma motion. Såväl från naturvårdssynpunkt som för markägaren är det viktigt att marken återställs på ett acceptabelt sätt i enlighet med vad som anges i täktplanen, säger motionärerna och tillägger: "Om en exploatör kommer på obestånd och ställda ekonomiska säkerheter inte räcker är det inte rimligt att som i dag markägaren skall stå ansvarig för dylika brister."

Motionärerna torde här avse vissa möjliga konsekvenser av bestämmelser (37 § 4, 39 §, 39 a §) i naturvårdslagen (1964:822), vilka efter ett beslut om lagändring trädde i kraft den 1 juli 1983 (prop. 1981/82:220 s. 22 f., 30 f., JoU 1982/83:4; SFS 1982:1097). Ett föreläggande om rättelse, t. ex. när ett villkor som är förenat med tillstånd till täkt har åsidosatts, behöver inte alltid riktas mot gärningsmannen, dvs. exploatören, utan kan, om denne har givit upp verksamheten, komma att riktas mot markägaren, förutsatt att detta inte är oskäligt. Enligt 18 § naturvårdslagen skall länsstyrelsen förena täktstillstånd med de villkor som behövs för att begränsa eller motverka företagets menliga inverkan på naturmiljön. Tillståndet skall också, om inte särskilda skäl föranleder annat, för sin giltighet göras beroende av att det ställs säkerhet för de föreskrivna villkoren. Länsstyrelsen får, om sådan säkerhet visar sig otillräcklig, föreskriva att tillståndet skall gälla endast om ytterligare säkerhet ställs.

Av det sagda framgår att det av motionärerna påtalade problemet – att exploatörens förpliktelser i vissa fall kan övergå på markägaren – är oberoende av om exploateringen har skett till följd av koncession eller enligt avtal med markägaren.

Det framgår emellertid också att risken för att den av motionärerna befarade situationen skall uppstå är mycket ringa. Det förutsätter dels att länsstyrelsen har försummat att begära tillräckliga, eventuellt kompletterande, säkerheter, dels att anläggningen har övergått från exploatören till markägaren, dels att det inte är oskäligt att ansvaret utkrävs av markägaren. Det bör kunna förutsättas att länsstyrelserna gör noggranna säkerhetsbedömningar och bevakar de ställda säkerheternas värde. Utskottet anser inte att riksdagen har anledning att ta något initiativ i saken och avstyrker alltså motion 1984/85:2877 (c) i nu berörd del.

Till sist tar utskottet upp motion 1984/85:1430 (m). I denna, som väcktes under allmänna motionstiden, begärs att riksdagen skall som sin mening ge regeringen till känna att ansökningar om tillstånd till torvbrytning skall inte endast bedömas enligt "mineralvårdslagen" utan även bli föremål för *prövning enligt miljöskyddslagen*. Det är oklart om motionären med det citerade uttrycket avser minerallagen eller naturvårdslagen. För närvarande krävs för brytning av torv för energiändamål i regel tillstånd enligt båda dessa lagar.

I motionen uttalas bl. a. farhågor för att en ohämmad torvbrytning skall

Rättelse: S. 16 andra raden nerifrån Står: 1984/85:2958 Rättat till: 1984/85:2058. S. 21 rad 3 Står: s. 8 med "Motiveringen för"... Rättat till: s. 9 med "Sin begäran"... Rad 5 Utgår.

leda till en allmän förurning av vattendragen. Motionären anför också att vissa myrar innehåller uran.

Miljöskyddslagen (1969:387) innehåller bestämmelser till skydd mot vattenförorening, luftförorening, buller och andra störningar. Lagen är tillämplig på bl. a. sådan användning av mark som kan medföra förorening av vattendrag, sjö eller annat vattenområde. Verksamhet som omfattas av lagen kallas miljöfarlig verksamhet. I fråga om sådan verksamhet har regeringen fått vittgående befogenheter att föreskriva krav på tillstånd eller anmälan. Bestämmelser härom finns i miljöskyddsförordningen (1981:574). Torvtäkt är inte tillstånds- eller anmälningspliktig enligt miljöskyddsförordningen.

Utskottet vill med anledning av motionen fästa uppmärksamheten på vad som i propositionen (s. 329) sägs om naturvårdsprövningen när det gäller tillstånd till täkt av torv för energiändamål. Denna prövning sker alltså nu enligt naturvårdslagen och skall enligt den av regeringen föreslagna lagen ske inom ramen för koncessionsprövningen med tillämpning av de principer som kommer till uttryck i naturvårdslagen. Naturvårdslagens bestämmelser om skydd för naturmiljön vilar, framhålls det, på grundsatsen att varje exploaterande verksamhet skall undvika onödigt skada. Mot bakgrund härav skall det även i framtiden vara möjligt när det behövs att långtgående föreskrifter utfärdas till skydd för naturmiljön. I skyddet för naturmiljön ingår, påpekas det, även bl. a. hänsynen till yt- eller grundvattentillgångar och hydrologiska förhållanden i övrigt. Vidare erinrar föredraganden om vad som i vissa tidigare sammanhang har sagts om vikten av att torvens innehåll av svavel och andra föroreningar beaktas redan vid brytningen.

Mot bakgrund av vad här anförts finner utskottet att motion 1984/85:1430 (m) inte ger anledning till någon åtgärd från riksdagens sida.

Hemställan

Utskottet hemställer

1. beträffande *regeringens förslag*
att riksdagen med avslag på motion 1984/85:2874 yrkandena 3–7 och motion 1984/85:2877 yrkande 4 antar de i proposition 1984/85:120 framlagda förslagen till
 - a) lag om vissa torvfyndigheter,
 - b) lag om ändring i lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter,
 - c) lag om ändring i gruvlagen (1974:342),
 - d) lag om ändring i naturvårdslagen (1964:822),
 - e) lag om ändring i vattenlagen (1983:291).
2. beträffande *allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter*
att riksdagen
 - a) avslår motion 1984/85:2058 och motion 1984/85:2874 yrkandena 1 och 2.

- b) avslår motion 1984/85:2865 yrkande 8 i vad avser särskild prövning enligt naturvårdslagen,
- 3. beträffande *undersökningskoncession*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2865 yrkande 8 i ifrågavarande del,
- 4. beträffande *undantag från koncessionskrav för mindre fyndigheter*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2877 yrkande 5,
- 5. beträffande *kommunalt företräde att erhålla koncession*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2865 yrkande 8 i ifrågavarande del,
- 6. beträffande *ersättning för bearbetad låghumifierad torv*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2877 yrkande 2,
- 7. beträffande *intrångsersättning och annan ersättning för skada*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2877 yrkande 1,
- 8. beträffande *ersättning vid inlösen av mark*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2877 yrkande 6 i ifrågavarande del,
- 9. beträffande *ersättning till markägaren för utvunnen brännortorv*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2877 yrkande 3,
- 10. beträffande *ansvar för efterbehandling*
att riksdagen avslår motion 1984/85:2877 yrkande 6 i ifrågavarande del,
- 11. beträffande *prövning enligt miljöskyddslagen*
att riksdagen avslår motion 1984/85:1430.

Stockholm den 21 maj 1985

På näringsutskottets vägnar
NILS ERIK WÅÅG

Närvarande: Nils Erik Wååg (s), Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Rune Jonsson (s), Sten Svensson (m), Wivi-Anne Radesjö (s), Karl-Erik Häll (s), Birgitta Johansson (s), Per-Richard Molén (m), Sivert Andersson (s), Lars Ahlström (m), Per-Ola Eriksson (c), Lars Andersson (s), Hugo Bergdahl (fp) och Oswald Söderqvist (vpk).

Rättelse: S. 17 p 5 andra raden Står: yrkande 1 Rättat till: yrkande 8. S. 18, mittstycket rad 6 Står: – – – behandlas under 3, 4 och 6. Rättat till: – – – behandlas under 2, 3 och 5. S. 19, p 3 rad 8 Står: torvfyndigheten Rättat till: torvfyndigheter. S. 20, p 4 rad 3 Står: – – – börjar på s. 8 med "Motiveringen för" – – – Rättat till: – – – börjar på s. 9 med "En generell" Rad 5 Utgå.

Reservationer

1. Regeringens lagförslag (mom. 1)

Tage Sundkvist (c), Staffan Burenstam Linder (m), Sten Svensson (m), Per-Richard Molén (m), Lars Ahlström (m) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "Syftet med" och slutar på s. 8 med "nya lagen" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att regeringens förslag inte i sin nuvarande utformning kan ligga till grund för ett lagstiftningsbeslut av riksdagen utan kräver en grundlig omarbetning enligt nya riktlinjer. Såsom från skilda utgångspunkter har begärts från moderata samlingspartiets, centerpartiets och vänsterpartiet kommunisternas sida bör riksdagen därför avslå de nu aktuella lagförslagen i proposition 1984/85:120. Därmed tillgodoses yrkandena i motion 1984/85:2874 (m) om att så skall ske. Vidare kommer det yrkande i motion 1984/85:2877 (c) som syftar till en ändring i den föreslagna nya lagens 12 § – om vissa rättigheter för staten i samband med koncession – att förlora sin aktualitet.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *regeringens lagförslag*

att riksdagen

a) med bifall till motion 1984/85:2874 yrkandena 3–7 avslår proposition 1984/85:120 momenten 1–5 och motion 1984/85:2865 yrkande 8 såvitt motionen inte i denna del behandlas under 2, 3, och 5,

b) finner motion 1984/85:2877 yrkande 4 icke föranleda någon åtgärd.

2. Regeringens lagförslag (mom. 1)

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 7 med "Syftet med" och slutar på s. 8 med "nya lagen" bort ha följande lydelse:

Det är angeläget att en särskild lag om torvfyndigheter kommer till stånd. Den bör vara utformad i enlighet med de principer som anges i motion 1984/85:2865 (vpk). Regeringens förslag i proposition 1984/85:120 är då, som framgår av det föregående, av tekniska skäl inte lämpat som underlag för ett lagstiftningsbeslut av riksdagen. Riksdagen bör följaktligen nu avslå lagförslagen i propositionen. Yrkandena i motion 1984/85:2874 (m) om att så skall ske blir därmed formellt sett tillgodosedda. Vidare kommer det yrkande i motion 1984/85:2877 (c) som syftar till en ändring i den föreslagna nya lagens 12 § – om vissa rättigheter för staten i samband med koncession – att förlora

sin aktualitet. Sina skäl för den inriktning av lagen som motion 1984/85:2865 (vpk) syftar till utvecklar utskottet i det följande.

dels att utskottet under 1 bort hemställa

1. beträffande *regeringens lagförslag*

(= reservation 1).

3. Allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter (mom. 2)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 8 med "Motiveringen för" och slutar på s. 10 med "det följande" bort ha följande lydelse:

Motiveringen i motionerna 1984/85:2058 och 1984/85:2074 för moderata samlingspartiets linje i frågan har refererats tidigare (s. 5). Utskottet delar motionärernas uppfattning att koncessionssystemets tillämpning på torvfyndigheter utgör ett omotiverat intrång i den enskilda äganderätten och kan ge upphov till besvärande konflikter mellan olika intressenter. De energipolitiska mål som påstås tala för koncessionssystemet kan lika väl tillgodoses utan detta, med tillämpning av vanliga marknadsekonomiska principer. Från naturvårdssynpunkt är det snarast en fördel att 18 § naturvårdslagen förblir direkt tillämplig på torvutvinningsprojekt. Utskottet finner det angeläget att regeringen, såsom begärs i motion 1984/85:2874 (m), hösten 1985 förklagar riksdagen förslag till lagändringar – med erforderliga övergångsbestämmelser – som innebär att koncessionssystemet slopas vid utgången av detta år såvitt gäller torv för energiändamål. Därmed blir också syftet med motion 1984/85:2958 (m) tillgodosett.

Den linje som utskottet här förordar innebär att önskemålet i motion 1984/85:2865 (vpk) om bibehållen särskild prövning av torvtäktsärenden enligt 18 § naturvårdslagen kommer att bli uppfyllt. Motionärernas uppfattning i huvudfrågan, om fortsatt tillämpning av koncessionssystemet, har utskottet med det redan sagda tagit avstånd från.

Till vad som i övrigt föreslås i de motioner som är aktuella i ärendet återkommer utskottet i det följande. I anslutning till det redan berörda yrkandet i motion 1984/85:2877 (c) beträffande den föreslagna nya lagens 12 § bör här noteras att det står i god överensstämmelse med den grundsyn som utskottet nyss har givit uttryck åt.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter*

att riksdagen

a) med anledning av motion 1984/85:2058 och motion 1984/85:2874

momenten 1 och 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför,

b) (=utskottet).

4. Allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter (mom. 2)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 9 med "En generell" och slutar på s. 10 med "det följande" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser således att koncessionssystemet i huvudsak bör bibehållas när det gäller utvinning av torv för energiändamål. Det förslag i motsatt riktning som framförs i motionerna 1984/85:2058 (m) och 1984/85:2874 (m) ställer sig utskottet följaktligen avvisande till. De nuvarande reglerna – som enligt regeringens lagförslag skulle förbli i stort sett oförändrade – bör emellertid modifieras på väsentliga punkter i enlighet med vad som förordas i motion 1984/85:2877 (c), allt i syfte att markägarnas berättigade intressen skall bli bättre tillgodosedda. I detta sammanhang vill utskottet särskilt peka på önskemålen om att vissa mindre torvtäkter skall undantas från koncessionskrav och om att markägarna skall få bättre ersättning för uppföringar av olika slag. En stötande föreskrift såväl i minerallagen (10 § tredje stycket) som i regeringens förslag till lag om vissa torvfyndigheter (12 § andra stycket) ger staten möjlighet att genom koncessionsvillkor tillförsäkra sig rätt att delta i den genom koncessionen medgivna verksamheten eller att kräva avgift eller produktionsandel av koncessionshavaren. Någon sådan föreskrift får inte ingå i den nya torvlagstiftning som utskottet önskar få till stånd.

Sin begäran – – – (= utskottet) – – – angiven del.

Till övriga här aktuella önskemål i denna motion och till de nyss antydda yrkandena i motion 1984/85:2877 (c) återkommer utskottet i det följande. Sammanfattningsvis förordar utskottet en torvlagstiftning som tillgodoser samtliga yrkanden i den sistnämnda motionen och i övrigt är utformad enligt regeringens förslag i proposition 1984/85:120.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter*

att riksdagen

a) (= utskottet),

b) (= utskottet),

c) som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

5. Allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter (mom. 2)

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 9 med "Sin begäran" och slutar på s. 10 med "det följande" bort ha följande lydelse:

Utskottet vill tillägga att staten i samtliga fall då torvfyndigheter exploateras av andra intressenter än samhälleliga bör utnyttja sin möjlighet (10 § tredje stycket minerallagen, 12 § andra stycket förslaget till lag om vissa torvfyndigheter) att kräva att få delta i verksamheten eller att få avgift eller produktionsandel av koncessionshavaren. Centerpartiets yrkande att denna möjlighet skall avskaffas tar utskottet sålunda bestämt avstånd ifrån. Målet för mineralpolitiken – och sålunda också för politiken på torvområdet – bör vara att alla mineralfyndigheter skall komma i samhällets ägo och att samhället skall bestämma över alla resurser för energiförsörjningen.

Sin begäran – – – (= utskottet) – – – i kläm".

Utskottet vill kraftigt understryka denna synpunkt. En direkt sammankoppling mellan den mineralpolitiskt och energipolitiskt motiverade koncessionsprövningen och den prövning som görs från naturvårdssynpunkt kan inte undgå att försvaga naturvårdselementet och väcker därför allvarliga betänkligheter.

Regeringen bör med det snaraste lägga fram ett nytt förslag till lag om torvfyndigheter som innebär att kravet på särskild prövning enligt naturvårdslagen bibehålls och som även i övrigt tillgodoser de krav på lagens utformning som anges i motion 1984/85:2865 (vpk). Till dessa krav och till vad som i övrigt föreslås i de motioner som är aktuella i ärendet återkommer utskottet i det följande.

dels att utskottet under 2 bort hemställa

2. beträffande *allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter*

att riksdagen

a) (= utskottet),

b) med anledning av motion 1984/85:2865 yrkande 8 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört beträffande särskild prövning enligt naturvårdslagen.

6. Undersökningskoncession (mom. 3)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Argumenten för" och slutar med "institutet undersökningskoncession" bort ha följande lydelse:

Som tidigare har utvecklats bör koncessionssystemet på torvområdet slopas helt. Motionsyrkandet, som utgår från andra förutsättningar, bör i denna del avslås av riksdagen.

7. Undersökningskoncession (mom. 3)

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 10 som börjar med "Argumenten för" och slutar med "institutet undersökningskoncession" bort ha följande lydelse:

De argument som i motion 1984/85:2865 (vpk) framförs mot systemet med särskild undersökningskoncession har enligt utskottets mening stor tyngd. Statsmakterna står vid en revision av torvlagstiftningen inför ett viktigt vägval. Skall kapitalstarka torvutvinningsföretag genom strategiskt insatta undersökningar kunna skaffa sig företrädesrätt till en mycket betydande del av torvtillgångarna eller skall även andra, exempelvis finansiellt svaga glesbygdskommuner, få möjlighet att hävda sina intressen? Utskottet anser att det förslag till ny torvlagstiftning som skall föreläggas riksdagen inte bör innefatta institutet undersökningskoncession.

dels att utskottet under 3 bort hemställa

3. beträffande undersökningskoncession

att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2865 yrkande 8 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

8. Undantag från koncessionskrav för mindre fyndigheter (mom. 4)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion 1984/85:2877 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet ansluter sig i princip till förslaget i motion 1984/85:2877 (c) att småskalig torvutvinning skall undantas från krav på koncession. Enligt den uppfattning som utskottet redan har givit uttryck åt bör emellertid koncessionssystemet för torvens del slopas helt. Något beslut i enlighet med det nu aktuella motionsyrkandet finner utskottet inte motiverat.

9. Undantag från koncessionskrav för mindre fyndigheter (mom. 4)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 11 som börjar med "Utskottet anser" och slutar med "motion 1984/85:2877 (c)" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i vad som anförs i motion 1984/85:2877 (c) om

undantag för mindre fyndigheter. Att lagstiftningen innehåller vissa särskilda regler till förmån för markägarna innebär inte att småskalig torvbrytning i skälig utsträckning har blivit befriad från koncessionstvång. Genom den av regeringen föreslagna bestämmelsen att även markägaren skall behöva bearbetningskoncession om han vill bryta torv annat än för husbehov minskas för övrigt antalet undantagsfall väsentligt. Inga vägande invändningar synes kunna riktas mot en regel enligt vilken koncessionssystemet tillämpas endast i fråga om fyndigheter med en yta av mer än 25 ha. Det nya förslaget till lag om vissa torvfyndigheter bör enligt utskottets mening innefatta en sådan regel.

dels att utskottet under 4 bort hemställa

4. beträffande *undantag från koncessionskrav för mindre fyndigheter* att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2877 yrkande 5 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

10. Kommunalt företrädare att erhålla koncession (mom. 5)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Regeringens argument" och slutar med "vid koncessionsprövningen" bort ha följande lydelse:

Utskottet har i det föregående krävt att koncessionssystemet på torvområdet skall avskaffas. Utifrån sin grundsyn avvisar utskottet också, för den händelse detta system skulle bibehållas, med bestämdhet tanken på ett sådant kommunalt företrädare som förespråkas i motion 1984/85:2865 (vpk).

11. Kommunalt företrädare att erhålla koncession (mom. 5)

Oswald Söderqvist (vpk) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Regeringens argument" och slutar med "vid koncessionsprövningen" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner det anmärkningsvärt att regeringen har avvisat det välmotiverade förslag om kommunalt företrädare som minerallagskommittén trogen sina direktiv har lagt fram. Med instämmande i vad som anförts i motion 1984/85:2865 (vpk) anser utskottet att regeringen snarast bör bereda riksdagen tillfälle att komplettera lagen om vissa torvfyndigheter med en bestämmelse som tillgodoser kommunernas berättigade intresse av att inte få stå tillbaka för andra koncessionssökande.

dels att utskottet under 5 bort hemställa

5. beträffande *kommunalt företrädare att erhålla koncession* att riksdagen med anledning av motion 1984/85:2865 yrkande 8 i

ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

12. Ersättning för bearbetad låghumifierad torv (mom. 6)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "bevakar frågan" bort ha följande lydelse:

Det problem som har föranlett det berörda yrkandet i motion 1984/85:2877 (c) bestyrker ytterligare koncessionssystemets nackdelar. Om detta system slopas kommer de avsedda förhållandena normalt att bli reglerade i ett civilrättsligt avtal mellan markägaren och exploatören på sådant sätt att dels utrymmet för tvister mellan parterna blir minimalt, dels bättre grund än nu kommer att finnas för en domstolsprövning i exceptionella fall. I enlighet med sin uppfattning att koncessionssystemet bör avvecklas avstyrker utskottet det nu aktuella motionsyrkandet.

13. Ersättning för bearbetad låghumifierad torv (mom. 6)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 12 som börjar med "Utskottet finner" och slutar med "bevakar frågan" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att det berörda yrkandet i motion 1984/85:2877 (c) tar sikte på en uppenbar svaghet hos såväl de nuvarande som de föreslagna nya bestämmelserna. Det är angeläget att riksdagen så snart som möjligt får tillfälle att genom en lagändring på denna punkt skapa en mera rimlig ordning, vilken inte såsom den nu gällande försätter markägaren i underläge gentemot exploatören.

dels att utskottet under 6 bort hemställa

6. beträffande *ersättning för bearbetad låghumifierad torv*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2877 yrkande 2 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

14. Intrångsersättning och annan ersättning för skada (mom. 7)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Frågor om" och slutar med "1984/85:2877 (c)" bort ha följande lydelse:

Även i detta fall försvinner problemet om koncessionssystemet slopas på torvområdet. Markägaren får då själv ställa villkor för den som vill exploatera hans torvfyndigheter, varpå uppgörelsen parterna emellan regle-

ras i avtal. Vid en eventuell senare tvist mellan parterna blir det grunderna för avtalet som skall prövas, och någon tillämpning av expropriationslagen blir inte aktuell. Också det nu behandlade motionsyrkandet avstyrker utskottet av förut åberopade principiella skäl.

15. Intrångsersättning och annan ersättning för skada (mom. 7)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 13 som börjar med "Frågor om" och slutar med "1984/85:2877 (c)" bort ha följande lydelse:

Även detta yrkande i motion 1984/85:2877 (c) ger riksdagen anledning att hos regeringen begära förslag till en lagändring som tillgodoser motionärernas krav. Det är uppenbarligen oskäligt att en markägare genom tvingande myndighetsbeslut skall kunna utan full kompensation berövas avkastningen av investeringar, ofta av värde också för samhället, som han har gjort på sina myrmarker.

dels att utskottet under 7 bort hemställa

7. beträffande *intrångsersättning och annan ersättning för skada*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2877 yrkande 1 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

16. Ersättning vid inlösen av mark (mom. 8)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Utskottet noterar" och slutar på s. 14 med "avsedd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar först att den bestämmelse som motionärerna kritiserar innebär en förbättring för markägarna jämfört med vad som nu gäller. Motionärernas missnöje med den föreslagna bestämmelsen ter sig emellertid befogat. Detta förhållande visar ånyo på svagheten hos det koncessionssystem som motionärerna är beredda att i det väsentliga låta bli kvar. Utskottet har från sin utgångspunkt inte anledning att tillstyrka någon sådan framställning till regeringen som motion 1984/85:2877 (c) i här avsedd del syftar till.

17. Ersättning vid inlösen av mark (mom. 8)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande som börjar på s. 13 med "Utskottet noterar" och slutar på s. 14 med "avsedd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet noterar först att den bestämmelse som det nu är fråga om innebär en förbättring för markägarna jämfört med vad som nu gäller. Detta är tacknämligt. Såsom motionärerna utvecklar tillfredsställer den nya regeln

dock inte vad som bör vara syftet med den. Det är angeläget att det skapas förutsättningar för att en kompenserande marköverlåtelse från koncessionshavarens sida skall kunna, i sådana fall som motionärerna tänker på, ställas upp som villkor för att koncession skall medges.

dels att utskottet under 8 bort hemställa

8. beträffande *ersättning vid inlösen av mark*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2877 yrkande 6 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

18. Ersättning till markägaren för utvunnen brännstoft (mom. 9)

Staffan Burenstam Linder, Sten Svensson, Per-Richard Molén och Lars Ahlström (alla m) anser att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "De nuvarande" och slutar med "aktuella motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet anser liksom motionärerna att den som exploaterar en torvfyndighet bör var förpliktad att betala viss ersättning till markägaren för den utvunna torven. Frågan bör emellertid inte, såsom motionärerna föreslår, lösas genom komplettering av den nu föreslagna lagen om vissa torvfyndigheter utan genom att koncessionssystemet slopas när det gäller stoft. Utskottet avstyrker följaktligen det nu aktuella yrkandet i motion 1984/85:2877 (c).

19. Ersättning till markägaren för utvunnen brännstoft (mom. 9)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 14 som börjar med "De nuvarande" och slutar med "aktuella motionsyrkandet" bort ha följande lydelse:

Utskottet instämmer i vad som i motion 1984/85:2877 (c) anföras om ersättning till markägaren för utvunnen brännstoft. Regeringen bör, som påyrkas i motionen, föreslå riksdagen lagbestämmelser enligt vilka koncessionshavaren blir förpliktad att erlägga avgift till markägaren.

dels att utskottet under 10 bort hemställa

9. beträffande *ersättning till markägaren för utvunnen brännstoft*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2877 yrkande 3 som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anför.

20. Ansvar för efterbehandling (mom. 10)

Tage Sundkvist (c) och Per-Ola Eriksson (c) anser

dels att den del av utskottets yttrande på s. 15 som börjar med "Det framgår" och slutar med "berörd del" bort ha följande lydelse:

Utskottet finner att motionärerna har påtalat ett viktigt problem som bör lösas genom erforderliga lagändringar. Dessa skall gå ut på att markägaren under inga omständigheter kan bli ansvarig för de brister i efterbehandlingen av en torvtäkt som en exploatör kan göra sig skyldig till. Riksdagen bör med anledning av den nu berörda delen av motion 1984/85:2877 (c) göra ett uttalande till regeringen av här angiven innebörd.

dels att utskottet under 10 bort hemställa

10. beträffande *ansvar för efterbehandling*

att riksdagen med bifall till motion 1984/85:2877 yrkande 6 i ifrågavarande del som sin mening ger regeringen till känna vad utskottet anfört.

Lagförslag 1 i proposition 1984/85:120**Förslag till****Lag om vissa torvfyndigheter**

Härigenom föreskrivs följande.

Inledande bestämmelser

1 § För undersökning och bearbetning av fyndigheter av torv för att utvinna energi fordras särskilt tillstånd (koncession), om inte annat följer av 3 §.

2 § Koncession skall avse antingen undersökning (undersökningskoncession) eller bearbetning (bearbetningskoncession).

3 § Fastighetsägaren har rätt att företa undersökning utan koncession, om inte koncession har meddelats någon annan. Denna rätt får överlåtas.

Fastighetsägaren får också utan koncession tillgodogöra sig torv för att utvinna energi för husbehov, om inte någon annan har beviljats bearbetningskoncession för fyndigheten.

4 § Undersökningskoncession kan förenas med rätt för innehavaren att senare få bearbetningskoncession för fyndigheten eller företräde framför andra till sådan koncession.

5 § Frågor om koncession prövas av länsstyrelsen i det län där det område som avses med ansökningen eller större delen därav ligger.

Den som söker koncession skall betala ansökningsavgift enligt föreskrifter som meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

6 § I fråga om verksamhet som avses i denna lag skall även iakttas tillämpliga föreskrifter i byggnadslagen (1947:385), miljöskyddslagen (1969:387) och andra författningar.

Förutsättningar för koncession

7 § Koncession får meddelas endast om det från allmän synpunkt är lämpligt att verksamheten kommer till stånd och sökanden från sådan synpunkt är lämplig att bedriva verksamheten.

Bearbetningskoncession får meddelas endast om det görs sannolikt att fyndigheten kan tillgodogöras ekonomiskt.

8 § Om någon har beviljats koncession för ett visst område, får inte någon annan beviljas koncession för samma område.

9 § Inom ett område som omfattas av koncession enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter får någon annan än koncessionshavaren inte utan särskilda skäl beviljas koncession enligt denna lag. Ej heller får inom ett område, som omfattas av rätt enligt 1 kap. 4 eller 5 § eller 14 kap. 6 § första stycket gruvlagen (1974:342) eller av ansökan om sådan rätt, koncession utan särskilda skäl meddelas någon annan än den som erhållit eller ansökt om sådan rätt.

10 § Har två eller flera ansökt om koncession för samma område, skall länsstyrelsen pröva vilken av dem som från allmän synpunkt bör ges företräde. Avser ansökningarna undersökningskoncession, skall även beaktas om någon av sökandena utfört undersökningsarbete inom området.

Villkor i samband med koncession

11 § Koncession skall avse ett bestämt område och gälla en viss tid.

Undersökningskoncession skall meddelas för en tid av högst två år från beslutet, om inte särskilda skäl föranleder annat.

12 § Koncession skall förenas med de villkor som behövs för att motverka eller begränsa menlig inverkan på naturmiljön samt för att beakta andra allmänna intressen och enskild rätt.

Som villkor för koncession får bestämmas att staten skall ha rätt att delta i verksamheten eller att koncessionshavaren skall betala avgift eller produktionsandel till staten eller iakttä något annat liknande villkor.

Meddelas bearbetningskoncession för någon annan än fastighetsägaren i fråga om en fyndighet från vilken denne utvinner torv för sitt husbehov, skall koncessionen, om inte särskilda skäl föranleder annat, förenas med villkor som gör det möjligt för fastighetsägaren att på skäligen villkor få torv för sitt husbehov även i fortsättningen.

13 § Koncessionshavaren skall, om inte särskilda skäl föranleder annat, åläggas att ställa säkerhet för att villkor till skydd för naturmiljön, andra allmänna intressen eller enskild rätt skall uppfyllas. Visar sig säkerheten otillräcklig, får länsstyrelsen bestämma att ytterligare säkerhet skall ställas.

14 § Uppkommer genom verksamhet för vilken koncession meddelats betydande olägenhet som inte förutsågs när koncessionen meddelades, får länsstyrelsen bestämma de villkor för den fortsatta verksamheten som behövs för att förebygga eller minska olägenheten.

Överlåtelse, frånträdande och återkallelse av koncession

15 § Koncession får överlåtas endast med länsstyrelsens tillstånd.

16 § Anmäler koncessionshavaren till länsstyrelsen att han önskar frånträda sin rätt, upphör denna sex månader efter det anmälan kom in, om ej annat följer av koncessionen.

Önskar koncessionshavaren avstå endast från viss del av koncessionsområdet, skall han ansöka om detta hos länsstyrelsen.

17 § Koncession får återkallas av länsstyrelsen, om koncessionshavaren åsidosätter villkor som har förenats med koncessionen. Även i annat fall får koncessionen återkallas, om synnerliga skäl föreligger. I sådant fall har koncessionshavaren rätt att få ersättning av staten för förlust till följd av åtgärd som han vidtagit med anledning av koncessionen.

Förberedande undersökning

18 § Behöver någon som förberedelse för en ansökan om koncession utföra undersökning på annans mark och medger inte markägaren detta,

får länsstyrelsen i det län där marken eller större delen därav ligger efter ansökan lämna tillstånd till sådan undersökning under viss tid.

Undersökningen skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas. Byggnad får uppföras och väg byggas endast om markägaren har samtyckt till det eller länsstyrelsen har lämnat tillstånd till åtgärden. Föranleder undersökningen skada eller intrång, skall ersättning lämnas. Tvist om ersättning prövas av den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva att ansökningsavgift skall betalas för ansökan som anges i första stycket.

Undersökningsarbete

19 § Den som innehar undersökningskoncession får inom koncessionsområdet utföra undersökningsarbete för att utröna möjligheterna att av torvfyndigheten utvinna energi.

20 § Undersökningsarbete får omfatta endast sådana åtgärder som behövs för att vinna närmare kännedom om torvfyndighetens storlek, beskaffenhet och utvinningsbarhet.

Koncessionshavaren får inte inom koncessionsområdet uppföra annan byggnad än sådan som är oundgängligen nödvändig för undersökningsarbetet, såvida inte markens ägare och innehavare av nyttjande eller servitut avseende marken medger det. I den mån det behövs får han utan medgivande bygga väg inom området eller begagna befintlig väg till och inom området. Efter tillstånd av länsstyrelsen får han också bygga nödvändig väg till området.

Åtgärderna skall utföras så, att minsta skada och intrång vållas.

21 § Koncessionshavaren får använda torv som utvunnits under undersökningsarbetet endast i den mån det behövs för att undersöka torvens beskaffenhet och lämplighet för bearbetning.

22 § Skada eller intrång, som föranleds av undersökningsarbete skall ersättas av koncessionshavaren. Tvist om ersättning prövas av den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger.

Innan arbetet påbörjas skall koncessionshavaren ställa säkerhet för ersättningsskyldighet enligt första stycket, om inte den ersättningsberättigade avstår från säkerhet. Säkerheten skall ställas hos länsstyrelsen, om inte parterna kommer överens om annat. Staten, kommun, landstingskommun och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Bearbetning

23 § Den som innehar bearbetningskoncession får inom koncessionsområdet undersöka, bearbeta och tillgodogöra sig torv för att utvinna energi.

Koncessionshavaren får undersöka och bearbeta torv för annat syfte än att utvinna energi i den mån det behövs för att arbetet skall kunna bedrivas på ett ändamålsenligt sätt.

Koncessionshavaren får tillgodogöra sig torv som bearbetats enligt andra stycket, i den mån markägaren inte inom sex månader efter tillsägelse hämtar torven och ersätter på denna nedlagda kostnader. Tvist om sådan

ersättning prövas av den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger. Väcks talan, räknas nämnda tid från det att ersättningsbeloppet slutligt bestämts.

24 § Koncessionshavaren får ej börja bearbetningen och därmed sammanhängande verksamhet, såsom att uppföra byggnad eller anlägga väg, transportbana eller ledning eller att lägga upp torv eller avfallsprodukter, utan att markägare som berörs av åtgärderna har medgett det eller att mark för ändamålet har anvisats enligt 26 § första stycket och marken får tillträdas enligt 26 § andra stycket eller 32 § jämförd med 5 eller 6 kap. expropriationslagen (1972: 719).

25 § Gäller för samma område både koncession för bearbetning av torv och en eller flera sådana rättigheter som anges i 9 §, får arbete som utförs med stöd av rättighet som tillkommit först inte hindras eller uppehållas av arbete som utförs med stöd av rättighet som tillkommit senare.

26 § I den mån medgivande att påbörja bearbetningen och därmed sammanhängande verksamhet inte lämnats av berörda markägare, skall länsstyrelsen anvisa den mark som behövs.

Har koncessionshavaren hos länsstyrelsen ställt säkerhet för den ersättningskyldighet som avses i 27 §, får den anvisade marken genast tillträdas, om inte länsstyrelsen förordnar annat. Staten, kommun, landstingskommun och kommunalförbund behöver inte ställa säkerhet.

Ersättning till följd av att mark tas i anspråk för bearbetning m. m.

27 § Ägare till mark som tas i anspråk för bearbetning eller därmed sammanhängande verksamhet är berättigad att av koncessionshavaren få intrångsersättning och annan ersättning för skada. Samma rätt till ersättning har innehavare av nyttjanderätt eller annan särskild rätt till fastighet som berörs av ianspråktagandet.

Beträffande ersättningen gäller 4 kap. expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

28 § Uppstår till följd av att mark tas i anspråk synnerligt men för någon fastighet eller del därav, skall koncessionshavaren lösa det område som lider sådant men, om ägaren begär det.

29 § Kan överenskommelse ej träffas om ersättning enligt 27 § eller löseskilling enligt 28 §, prövas tvisten av den fastighetsdomstol inom vars område marken eller större delen därav ligger. Annan än koncessionshavaren får ej väcka talan innan tillträde har skett.

30 § Ersättning enligt 27 § som ej avser personlig skada skall nedsättas hos länsstyrelsen, om fastigheten så minskat i värde att den kan antas ej utgöra full säkerhet för borgenär, som hade panträtt i fastigheten när rätten till ersättning uppkom. Nedsättning skall ske hos länsstyrelsen i det län där marken eller större delen därav ligger.

31 § Om borgenär som avses i 30 § lider förlust till följd av att nedsätt-

ning ej skett, är han berättigad att av koncessionshavaren få gottgörelse för förlusten. Detsamma gäller, om borgenären lider förlust genom att ersättning, som ej prövats av domstol, blivit för lågt beräknad.

Tvist om gottgörelse prövas av fastighetsdomstol som anges i 29 §.

32 § I mål om ersättning enligt 27 § eller gottgörelse enligt 31 § och i ärende om fördelning av ersättning som nedsatts enligt 30 § gäller, om ej annat är föreskrivet i denna lag, 5–7 kap. expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar.

33 § I mål om inlösen enligt 28 § gäller, om ej annat är föreskrivet i denna lag, expropriationslagen (1972: 719) i tillämpliga delar. Vad som sägs i 4 kap. 3 § samma lag skall härvid tillämpas i fråga om värdeökning som ägt rum under tiden från dagen tio år före det talan väcktes vid domstol.

Verkan av att koncession upphör

34 § När en koncession upphör skall koncessionshavaren ta bort anläggningar och vidta andra åtgärder för återställning, om detta är motiverat från allmän eller enskild synpunkt.

I den mån skyldighet att vidta sådana åtgärder inte har bestämts genom villkor i koncessionen, skall frågan prövas av länsstyrelsen i samband med att koncessionen upphör.

Vissa särskilda åligganden för koncessionshavaren

35 § Sveriges geologiska undersökning eller annan myndighet som regeringen bestämmer skall på begäran beredas tillfälle att följa koncessionshavarens arbete i geologiskt hänseende och ta del av de geologiska resultaten av arbetet.

Tillsyn, handräckning, ansvar m. m.

36 § Länsstyrelsen utövar tillsyn över undersökning och bearbetning som utförs enligt denna lag.

Den som utövar verksamhet enligt lagen skall på begäran lämna länsstyrelsen de upplysningar och handlingar som behövs för tillsynen. Om det behövs skall länsstyrelsen bestämma villkor, som tryggar att verksamheten utövas i överensstämmelse med föreskrifterna i lagen.

Länsstyrelsen äger tillträde till arbetsplats och därtill hörande anläggningar för att inspektera verksamhet som omfattas av denna lag.

37 § Vid tvist angående fråga som avses i 25 § tillämpas reglerna i 41 § lagen (1974: 890) om vissa mineralfyndigheter.

38 § Påbörjas undersökningsarbete utan att vad som i 22 § andra stycket föreskrivs om ställande av säkerhet iakttagits eller utförs anläggning i strid med 18 § andra stycket eller 20 § andra stycket, får tingsrätten på ansökan av den som äger eller innehar marken förordna att arbetet skall inställas eller att anläggningen skall tas bort på undersökarens bekostnad.

I fråga om sådant förordnande finns bestämmelser i 17 § handräckningslagen (1981: 847).

39 § Iakttar en koncessionshavare inte villkor som förenats med koncessionen eller efterkommer han inte vad som begärs med stöd av 35 § eller 36 § andra stycket, får länsstyrelsen vid vite förelägga honom att fullgöra sina skyldigheter.

Under samma förutsättning får tingsrätten på ansökan av länsstyrelsen eller, i fall som nämns i 35 §, myndighet som avses där förordna om handräckning för att åstadkomma rättelse på bekostnad av koncessionshavaren.

40 § Till böter eller fängelse i högst sex månader döms den som uppsåtligt eller av oaktsamhet

1. påbörjar undersökningsarbete utan att iaktta vad som i 22 § andra stycket föreskrivs om ställande av säkerhet.

2. bearbetar en torvfyndighet utan att ha erhållit bearbetningskoncession, om sådan krävs.

Till sådan påföljd döms också den som vid fullgörande av uppgiftsskyldighet som är förenad med koncession eller som avses i 36 § andra stycket lämnar oriktig uppgift, om detta sker uppsåtligt eller av grov oaktsamhet.

I fall som avses i första stycket 2 får torv som bearbetats förklaras förverkad.

Den som har gjort sig skyldig till gärning som avses i första stycket 2 får förpliktas att ersätta kostnad som föranleds därav.

Brott som avses i första stycket 1 får åtalas av allmän åklagare endast om målsäganden anger brottet till åtal.

41 § Länsstyrelsens beslut enligt denna lag får överklagas hos regeringen genom besvär. Statens naturvårdsverk får överklaga sådant beslut.

42 § Med särskild rätt till fastighet förstås i denna lag nyttjanderätt, servitut och rätt till elektrisk kraft samt liknande rätt.

43 § Har säkerhet som skall ställas enligt denna lag inte godkänts av den till vars förmån den ställs, prövas säkerheten av länsstyrelsen.

Borgen får godkännas av länsstyrelsen endast om borgensman svarar som för egen skuld och, om två eller flera tecknat borgen gemensamt, de svarar solidariskt.

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 1985.

2. Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till föreskrift som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall i stället den nya bestämmelsen tillämpas.

3. Vad som enligt denna lag gäller om ägare av fastighet skall tillämpas även på den som innehar fastighet med ständig besittningsrätt eller fideikommissrätt.

4. Bestämmelserna i denna lag om borgenär som har panträtt i fastighet tillämpas även på den som har rätt till avkomst eller förmån som avses i 8 § lagen (1970:995) om införande av nya jordabalken, om rättigheten inte är att anse som sådan särskild rätt som avses i 42 § denna lag.

5. Den som vid utgången av juni 1985 bedriver torvtäkt för vilken koncession inte behövs enligt lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter men för vilken koncession därefter behövs enligt denna lag får utan koncession fortsätta verksamheten till utgången av juni 1986 samt, under förutsättning att ansökan om koncession gjorts före nämnda tidpunkt, till dess ansökan har slutligt prövats.

6. I övergångsbestämmelserna till lagen (1985:000) om ändring i lagen (1974:890) om vissa mineralfyndigheter finns bestämmelser rörande ansökningar om koncession för undersökning eller bearbetning av torvfyndighet för att utvinna energi, som gjorts före den 1 juli 1985, och vissa andra mål och ärenden som avser sådana torvfyndigheter.

Innehåll

<i>Ärendet</i>	1
<i>Sammanfattning</i>	1
<i>Propositionen</i>	1
Förslag	1
Huvudsaklig innebörd	2
<i>Motionerna</i>	2
Yrkanden	2
Motivering	3
<i>Utskottet</i>	5
Bakgrund	5
Förslag och motförslag hos riksdagen	6
Ställningstagande till regeringens lagförslag	7
Riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter	8
Hemställan	16
 <i>Reservationer</i>	
1. Regeringens lagförslag (m, c)	18
2. Regeringens lagförslag (vpk)	18
3. Allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter (m)	19
4. Allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter (c)	20
5. Allmänna riktlinjer för en senare lagstiftning om torvfyndigheter (vpk)	21
6. Undersökningskoncession (m)	21
7. Undersökningskoncession (vpk)	22
8. Undantag från koncessionskrav för mindre fyndigheter (m)	22
9. Undantag från koncessionskrav för mindre fyndigheter (c)	22
10. Kommunalt företräde att erhålla koncession (m)	23
11. Kommunalt företräde att erhålla koncession (vpk)	23
12. Ersättning för bearbetad låghumifierad torv (m)	24
13. Ersättning för bearbetad låghumifierad torv (c)	24
14. Intrångsersättning och annan ersättning för skada (m)	24
15. Intrångsersättning och annan ersättning för skada (c)	25
16. Ersättning vid inlösen av mark (m)	25
17. Ersättning vid inlösen av mark (c)	25
18. Ersättning till markägaren för utvunnen brännertorv (m)	26
19. Ersättning till markägaren för utvunnen brännertorv (c)	26
20. Ansvar för efterbehandling (c)	27

Bilaga

Lagförslag 1 i proposition 1984/85:120 (förslag till lag om vissa torvfyndigheter)	28
--	----